

С Т А Н О В И Щ Е

200

15.III.2016г.

на проф. д.и.н. **ВАЛЕРИ ГРИГОРОВ СТОЯНОВ**

за дисертацията на **ТАНЯ-ЙОАНА ГЕОРГИЕВА МИНКОВА** „**Българско въздухоплаване (1912-1944 г.). Исторически и извороведски аспекти на управлението на човешките ресурси**“

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в област на висшето образование 2. *Хуманитарни науки*, професионално направление 2.2. *История и археология*, специалност „Документалистика, архивистика, палеография (вкл. историография и източникознание), шифър 05.03.21.

Г-жа **ТАНЯ-ЙОАНА ГЕОРГИЕВА МИНКОВА** е докторант на самостоятелна подготовка към секция „Помощни исторически науки и информатика“ на Института за исторически изследвания при БАН, с научен консултант доц. д-р **АНТОАНЕТА ЗАПРЯНОВА**. Нейният дисертационен труд в обем от 491 стр. е структуриран в Увод, Изложение от 4 глави, Заключение, Библиография и четири Приложения.

Темата на работата е важна, защото хвърля нова светлина върху ранните години и развитието на българското авиационно дело, при това осветено от неизследван досега ракурс, центриран около подготовката и управлението на човешките ресурси. Историко-извороведският аспект на труда е обусловен от наличието на големия масив архивни документи, издирени от авторката в Държавния Военно-Исторически Архив – Велико Търново, много от които сега за пръв път намират научно приложение в нейния труд. Актуалността на изследването проличава и при една неволна съпоставка на описваното време с днешния ден, на фона на която изпъкват героичните усилия на предходните поколения да наредят България сред развитите европейски държави, осигурявайки собствено самолетостроене и прилично възнаграждение на заетите в авиационния бранш, въпреки недоимъка на трудните следвоенни години. Читателят неволно си задава въпроси за качеството на управляващия елит някога и сега, като отговорът едва ли е в полза на съвременността.

В Увода се обръща внимание на разнообразната изворова база и трудностите, съпътстващи нейното усвояване. Дава се добра представа за структурата на труда и тематичния облик на отделните глави. Предлагат се

и кратки обяснения за набор от основни термини и понятия. Определят се също хронологичните рамки на изследването (1912-1944) – от началото на развитието на българската авиация до края на първоначалния етап, когато към средата на 1930-те години „балонът окончателно излиза от употреба в българската армия“. Това е изключително грамотно написан текст. Прави чест на докторанта – толкова рядко се срещат напоследък така смислово и граматично правилно оформени съждения при начеващите млади учени. Може би тук си казва думата житейският опит, а също и придобиването на магистърска квалификация във време, когато изискванията към студентите бяха по-високи, а те самите – по-старателни.

Първата глава, посветена на „Извороведските аспекти“, е разделена на пет параграфа, обхващащи „Типология на изворите“, „Документи от официален произход“, „Документи от личен произход“, „Публицистика и периодичен печат като исторически извор“ и „Кратък историографски преглед“. Тук на места са предадени цели пасажии от изследвания на учени извороведи. Но когато части от тях излизат като собствен текст (а не като цитат в кавички) трябва да се внимава. Изводите за анкетата като вид извор, например, са общовалидни за всякакви анкетирания и затова би следвало да се избягват конкретизации. Като тази на с. 29, където е отбелязана готовността на анкетиращия „внимателно да води *писателя* към ... саморазкриване“ (така – по публикация за литературните анкети). Към класическите наблюдения за видовете извори и тяхната типология дисертантката добавя нещо ново – за значението и използването на съдържащата се в интернет информация. Тя привежда собствен пример за това как да се съпоставят онлайн-податките с традиционната изворова информация (т.е. един вид критичен анализ), преди да бъдат въведени като достоверни източници в научните изследвания. Този малък личен принос е доразвит и в искането подобни извори да бъдат предварително проверявани за доказване на тяхната „достоверност и автентичност от гледище на информационната ценност“ (с. 33). Наблюдението съответства на съвременната визия за ролята на интернет и дигиталните технологии в хуманитарната област. В главата са приведени извадки от Закона за националния архивен фонд, с който се регламентира начина на опазване на архивни документи, изтъква се голямото „национално и международно значение“ на документалното наследство, съхранявано в ДВИА – В.

Търново, като се прави преглед и на видовете документи, релевантни на дисертационната тема. Особено внимание се обръща на фотодокументите и документалните филми, на обнародваните спомени, на съдържащите се в периодичния печат податки и пр.

Другите три глави представляват същинската, фактологична част на изследването. В тях се проследява състоянието на българското авиационно дело съответно през Първата световна война (когато се създава и започва да функционира Аеропланното училище в Божурище) и в Междувоенния период (когато училището е открито с нова мирновременна програма, а Божурище се превръща в гражданското летище на България, използвано активно от чуждестранни авиокомпаниии, сред които водещи са Deutsche Lufthansa и полската LOT). Последната глава е посветена на самолетната фабрика Български Капрони в град Казанлък и ролята на летище Казанлък в авиационното обучение до и по време на Втората световна война. Тук изключително скрупулъзно са анализирани най-различни сведения от материално-техническо, организационно, кадрово и учебно естество, извлечени от официални по произход архивни документи, както и от статистически извори, към които се добавя информацията от мемоари и прочее нарративна книжнина. Впечатлява редът, въведен от германските специалисти не само при обучението на бъдещите пилоти, навигатори и обслужващ персонал, но и във връзка с ремонтната дейност и контрола по отпускане и отчитане на материалите. По същия начин и в италианската фабрика в гр. Казанлък е търсена оптимизация на работната дисциплина освен с технически средства и с допълнително финансово стимулиране, като разходите за заплати са намалени чрез поддържането на ограничен административен персонал. Темата за мотивацията посредством достойно възнаграждение като съществен елемент от управлението на човешките ресурси е разгледана по-подробно в третата глава. Авторката уместно отбелязва, че тежкото време е преодоляно успешно и поради правилните управленски решения за прецизни трудови възнаграждения. Като стъпва на богат статистически материал, тя предлага в съпоставителен план ценни данни за дейността на авиокомпаниите, използвали летище Божурище в междувоенния период – маршрути, брой пътници, видове самолети и пр. Това очертава неговото участие в полетите на едни от най-елитните авиокомпаниии на времето. По същия начин се дават сведения за учебните

програми и изучаваните предмети, имената на курсисти и преподаватели, характера на учебниците и естеството на практическите занятия, техническите данни на внасяните и произвеждани у нас самолети и пр.

В Заключението се обобщават основните приноси на изследването. Библиографията е добре структурирана на Източници и Литература, като изворите са групирани в Архивни фондове (64 а.е.), Публикувани документи (11 издания), Периодичен печат (с посочени публикации) и Мемоари (7 бр.), следвани от 50 основни заглавия по темата, подредени в азбучен ред, които авторката е консултирала при подготовката на труда. Четирите приложения са подвързани в отделно книжно тяло. Те съдържат допълнителна информация за учебните и работни програми, техническите характеристики на внесените самолети, приносите на Асен Йорданов и някои фотодокументи.

Авторефератът от 28 стр. е изготвен съгласно изискванията и дава добра представа за естеството на труда, макар и да не съдържа списък на публикациите на дисертанта. Те обаче са прилежно отбелязани заедно с всички изискуеми документи, комплектувани в двете папки, съпътстващи дисертационния труд. Кандидатката е участвала с доклади в пет научни форума, при четири от които материалите са обнародвани, а за петото участие е представено удостоверение от РИМ Кюстендил. Тя има и пет публикации по темата (в списъка номерацията е сгрешена – на две места се повтаря № 2, но при различни заглавия). Към тях се добавят три други отзива и още две кратки съобщения, с което общият брой обнародвани материали достига 10.

След всичко гореизложено, като изхождам от видимите резултати на изследването и съществените приноси в дисертационния труд, предлагам на Научното жури да присъди на г-жа ТАНЯ-ЙОАНА ГЕОРГИЕВА МИНКОВА образователната и научна степен „доктор“ по история, с шифър 05.03.21.

София, 07 март 2016

(проф. д.и.н. ВАЛЕРИ СТОЯНОВ)